

Araştırma / Original article

**Suçta yönelen erkek ergenlerde travmatik yaşantılar,
dissosiyasyon ve suça karşı tutumlar**

**Osman ÖZDEMİR,¹ Fatih Hakan POLAT,² Lütfullah BEŞİROĞLU,³
Yavuz SELVİ,⁴ Pınar ÖZDEMİR,¹ Abdullah ATLI,¹ Sinan AKBAYRAM⁵**

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada çocukluk çağında yaşanan ruhsal travmalar ve dissosiyatif yaşantılar ile suça yönelme arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Adli makamlar tarafından işlediği iddia olunan yasaya aykırı bir eylem nedeniyle adli psikiyatrik değerlendirme için Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'na gönderilen 40 erkek çocuk (13-15 yaş aralığında) ve Çocuk Hastalıkları Polikliniğine geçici bir enfeksiyon hastalığı nedeniyle başvuran 40 erkek çocuk çalışma örneklemini oluşturdu. Tüm örnekleme Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ), Suça Karşı Tutumlar Ölçeği ve Ergen Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği (E-DYÖ) uygulandı. **Bulgular:** Suça yönelen ergenlerin duygusal ihmal puanları kontrol grubundan anlamlı olarak daha yüksek bulunurken; duygusal kötüye kullanım, fiziksel kötüye kullanım, cinsel kötüye kullanım, fiziksel ihmal ve ÇÇTÖ toplam puanları açısından fark bulunmamıştır. Suça yönelen ergenlerin suça karşı tutum puanları kontrol grubundan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Suça yönelen ergenlerin E-DYÖ etki altında kalma puanları kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek iken, E-DYÖ amnezi, absorpsiyon, depersonalizasyon ve toplam puanları açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Suça yönelen ergenlerde suça karşı tutum puanı ile ÇÇTÖ toplam puanları arasında pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunurken, suça karşı tutum puanı ile fiziksel ihmal arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Kontrol grubunda ise suça karşı tutum puanı ile yalnız duygusal kötüye kullanım puanı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Yapılan bağlantı analizleri sonucunda düşük ekonomik düzey, E-DYÖ etkilenme puanları, ÇÇTÖ duygusal ihmal ve SKTÖ puanları suça karşı eğilimi önemli ölçüde yordadığı bulunmuştur. **Tartışma:** Çocuklukta yaşanan ekonomik zorluklar ve ihmal yaşantıları temelinde ergenin etki altında kalma eğiliminin suç davranışına yönelmeyle ve bu davranışlarını benimsemiş olması ile ilişkili olabileceği söylenebilir. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2011; 12:68-75)

Anahtar sözcükler: Çocuk suçluluğu, çocuk istismar ve ihmal, ergen, travma, dissosiyasyon, suça karşı tutumlar

**Traumatic experiences, dissociation and attitudes
toward delinquency in the juvenile male delinquents**

ABSTRACT

Objective: In this study the factors associated with juvenile delinquency were investigated by focusing on childhood trauma and dissociative experiences. **Methods:** Forty male adolescents (13-15 years old) referred to Yüzüncü Yıl University, Medicine Faculty, Department of Psychiatry for forensic psychiatric evaluation and 40 male adolescents with mild infectious disease from pediatric outpatient clinic as control subjects were included in the study. The Childhood Trauma Questionnaire (CTQ), Adolescent Dissociative Experiences Scale (A-DES) and Attitudes toward Delinquency Scale (ADS) were administered to the children to collect data. **Result:** Compared to

¹ Arş.Gör.Dr., ² Yük. Lisans Öğr., ³ Doç.Dr., ⁴ Yrd.Doç.Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Van
⁵ Yrd.Doç.Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları Anabilim Dalı, Van

Yazışma adresi/Address for correspondence:

Dr. Osman ÖZDEMİR, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Van

E-mail: osmanozdemir81@hotmail.com

Geliş tarihi: 11.04.2010, **Kabul tarihi:** 16.06.2010

control group, emotional abuse scores of juvenile delinquents were significantly higher. There was no significant difference between groups for CTQ emotional abuse, physical abuse, sexual abuse, physical neglect and total scores. The ADS scores of juvenile delinquents were found significantly higher than control group. While the A-DES passive influence scores of juvenile delinquents significantly higher than control group, there were no differences for A-DES amnesia, absorption, depersonalization and total scores between two groups. The ADS scores of juvenile delinquents were significantly associated with CTQ scores except for physical neglect whereas the ADS scores of control subjects were only associated with emotional abuse scores. Lower economical level, A-DES passive influence, CTQ emotional neglect and ADS scores were significant predictors of delinquency in logistic regression model. **Conclusion:** Socioeconomical factors, traumatic experiences and passive influence tendency of juvenile boys are associated with attitudes toward delinquency and delinquent behaviours through reciprocal influences and feedback. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2011; 12:68-75)

Key words: juvenile delinquency, childhood abuse and neglect, adolescence, trauma, dissociation, attitudes toward delinquency

GİRİŞ

Hukuksal açıdan çocuk suçluluğu, ergin olmayan kişilerin yasalara karşı çıkmaları veya suç oluşturan bir eylemi işlemiş olmaları anlamına gelmektedir.^{1,2} Çocuk suçluluğunun nedenleri arasında düşük sosyoekonomik düzey, aile içi uyumsuzluklar, ailenin suça eğilimi, çocuğa karşı ilgisizlik veya aşırı otorite, çocuğun erken yaşta iş yaşamına atılması gibi etkenler tanımlanmaktadır.³ Çocuk suçluluğu ile ilişkili olabilecek en önemli etkenlerden birisinin de, erken dönemlerde çocuğa yaşatılan cinsel, duygusal veya fiziksel travmaların olduğu bildirilmektedir.⁴

Son yıllarda çocukluk çağı istismar ve ihmal olgularında giderek bir artış gözlemlendiği belirtilmektedir.^{5,6} 2002 yılı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) raporuna göre kızların %21'i, erkeklerin %2'si, çocukluk döneminde cinsel istismara uğramaktadır.⁷ Cinsel istismar oranları kızlar için %7-36, erkekler için %3-29 aralığında bildirilmekte, kızların 1.5-3 kat daha fazla istismara uğradığı üzerinde durulmaktadır.^{8,9} Çeşitli batı ülkelerinin verilerine göre çocukların %5-10'unun fiziksel istismara uğradığı belirtilmektedir.¹⁰ Türkiye'de ise, lise öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada ihmal %16 oranla en sık bildirilen ruhsal travma iken bunu duygusal, fiziksel ve cinsel istismar (ensest dahil) izlemektedir.¹¹ Şar ve arkadaşlarının bir çalışmasında, psikiyatri polikliniğine başvuran hastaların %30'u çocukluk çağıında fiziksel kötüye kullanıma, %26'sı duygusal kötüye kullanıma, %16'sı enest dahil cinsel kötüye kullanıma, %33'ü ise ihmal yaşantılarına maruz kaldığını belirtmiştir.¹²

Çocukluk çağı travmaları ile kendine zarar verme, özkıyım girişimi, dissosiyatif yaşantılar, öfke patlamaları, dürtüsel eylemler ve suç davranışına yönelme arasında ilişki bulunmuştur.^{11,13} Özellikle şiddete maruz kalan çocuklarda tehlikeye karşı duyarsızlaşma, yüksek risk alma ve tehlikeli aktivitelere katılma gibi suçla ilişkili dav-

ranışların arttığı bildirilmiştir.¹³ Bununla birlikte, kişinin maruz kaldığı erken travmatik yaşam olaylarının suç davranışı olsun ya da olmasın, suça karşı bakış açısı ve tutumları nasıl etkilediği yeterince aydınlatılmamıştır. Bu çalışmada suça yönelen ergenleri çocukluk çağı travmatik yaşantıları ve dissosiyatif yaşantılar açısından suça yönelmeyen ergenler ile karşılaştırmak, bu yaşantılarla suça karşı tutumlar arasında ilişki olup olmadığının, ayrıca suça karşı tutumlar ile ilişkili etkenlerin çalışma verileri bağlamında araştırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışma grupları

Adli makamlar tarafından işlediği yasaya aykırı eylemler nedeniyle bu eylemlerin hukuksal anlam ve sonuçlarını algılayıp algılamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmiş olup olmadığının belirlenmesi amacıyla polikliniğimize ardışık olarak gönderilen 40 erkek çocuk çalışmaya alındı. Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 31. maddesinde yukarıda belirtilen yeterlilikler 13-15 yaş aralığı arasında arandığı için bu yaş aralığındaki örneklem çalışmaya alındı. Bunun yanı sıra, okuma yazması ve verilen ölçekleri anlayıp değerlendirebilecek düzeyde bilişsel yeteneklere sahip olması, tedavi gerektiren herhangi bir fiziksel hastalığının olmaması, velisinin çalışmaya katılmayı kabul etmesi çalışmaya alınma ölçütleri olarak belirlendi. Çocuk polikliniğine hafif düzeyde bir enfeksiyon hastalığı nedeniyle başvuran, fakat kronik bir hastalığı olmayan, görüşme anına kadar herhangi bir suç davranışına yönelmemiş, yaş, cinsiyet, okul durumu ve sosyoekonomik açıdan suça yönelen grup ile eşleştirilmiş 13-15 yaşları arasında 40 çocuktan oluşan bir kontrol grubu oluşturuldu. Adli makamlarca gönderilen olguların tamamı erkek olduğu için bu grubun tamamı da erkek çocuklardan oluşturuldu.

Araçlar

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ): Bernstein ve arkadaşları¹⁴ tarafından çocukluk ve ergenlikteki örselenme ve ihmal yaşantılarını geriye dönük olarak değerlendirmeye yönelik bir öz bildirim ölçeğidir. Duygusal kötüye kullanım, fiziksel kötüye kullanım, cinsel kötüye kullanım, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal alt ölçeklerinden oluşmakta; ölçeğe ait toplam puan da hesaplanabilmektedir. Geçerlilik ve güvenilirliği çalışması Şar ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (kişisel iletişim).

Suç Karşı Tutumlar Ölçeği (SKTÖ): Loeber ve arkadaşları¹⁵ tarafından ergenlerde suça karşı olan tutumları değerlendirmek üzere geliştirilmiş 11 sorudan oluşan bir ölçektir. Sıklıkla ergen örnekleminde görülen suç davranışlarına karşı olan tutumlar 'çok yanlış', 'yanlış', 'biraz yanlış' ve 'hiç yanlış değil' seçeneklerinden biri işaretlenerek değerlendirilir. Bu seçenekler 0-3 arasında değerlendirilir, toplam puan 0-33 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar suça karşı olan olumsuz tutumların fazla olduğunu gösterir. Ölçeğin yazarlar tarafından Türkçeye uyarlanmasında iç tutarlılık katsayısı suça yönelen ergenlerde 0.88, kontrol grubunda 0.91 olarak bulunmuştur.

Ergen Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği (E-DYÖ): Armstrong ve arkadaşları¹⁶ tarafından 11-17 yaşları arasındaki çocuklarda dissosiyatif belirtileri saptamak amacıyla geliştirilmiştir.^{16,17} Dissosiyatif yaşantıları değerlendirmeye yönelik 30 cümle içerir. Ölçekte dissosiyatif yaşantılar dissosiyatif amnezi, absorpsiyon, depersonalizasyon/derealizasyon ve etki altında kalma (influence) olmak üzere dört temel alanda gruplandırılmaktadır. Ölçek Zoroğlu ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.¹⁸

İstatistiksel analiz

Kategorik değişkenleri karşılaştırmak amacıyla ki-kare testi, sayısal değişkenler için Student's t-testi, değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyinin belirlenebilmesi için Pearson bağıntı analizi uygulandı. Olası suça yönelme davranışını yordayıcı etkenleri araştırmak amacıyla lojistik regresyon analizi uygulandı.

BULGULAR

Suç yönelen ve kontrol grubu ergenlerin yaş ortalamaları, cinsiyet, öğrenim durumu, anne eğitimi, anne-babanın birliktelik durumu, ergenin çalışması, oturulan evin durumu ve evde yaşa-

yan kişi sayısı açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı (Tablo 1).

İki grubun baba eğitim durumları incelendiğinde, suça yönelen grupta okuma yazması olmayan baba oranının anlamlı olarak yüksek olduğu görülmektedir (suça yönelen grupta s=15, %37.5; kontrol grubunda s=5, %12.5; $\chi^2=17.58$, df=2, p<0.001). Suça yönelen grupta 500 TL'nin altında aylık gelir bildiren suça yönelen ergen oranı kontrol grubundan anlamlı olarak daha yüksek bulundu (suça yönelen grupta s=33, %82.5; kontrol grubunda s=12, %30; $\chi^2=22.41$, df=2, p<0.001) (Tablo 1).

İki grupta ergenlerde sigara ve alkol kullanımı, ailelerinde sigara-alkol-uyuşturucu kullanımı, ailede cezai işlem gören bir yakının olup olmadığı ve ailede ruhsal hastalık nedeniyle tedavi gören birinin olup olmadığı hakkında oranların karşılaştırma sonuçları verilmiştir. İki grup arasında sigara içme açısından fark bulunmazken, alkol kullanımı açısından anlamlı fark bulundu. Kontrol grubunda zaman zaman alkol kullanım oranı (%12.5, s=5) suça yönelen ergen grubuna göre (s=0, %0) anlamlı olarak daha fazla bulundu ($\chi^2=5.33$, df=1, p<0.021). Ailede herhangi bir eylem nedeniyle cezai işlem gören birinin varlığı açısından gruplar arasında anlamlı fark bulundu. Suça yönelen ergenlerde ailede cezai işlem gören birinin varlığı (%27.5, s=11), kontrol grubundan (%7.5, s=3) anlamlı olarak daha yüksek bulundu ($\chi^2=5.54$, df=1, p<0.019) (Tablo 2).

Suç yönelen ergenlerle kontrol grubu arasında duygusal kötüye kullanım, fiziksel kötüye kullanım, cinsel kötüye kullanım, fiziksel ihmal ve ÇÇTÖ toplam puanları açısından anlamlı fark bulunmazken; suça yönelen ergenlerin duygusal ihmal puanları (47.0±15.4) kontrol grubundan (39.5±12.6) anlamlı olarak daha yüksek bulundu (t=2.38, df=78, p<0.019) (Tablo 3).

İki grubun suça karşı tutumları karşılaştırıldığında suça yönelen ergenlerin suça karşı tutum puanları (7.7±4.8) kontrol grubundan (3.0±2.8) anlamlı olarak daha yüksek bulundu (t=5.27, df=78, p<0.001). Bir başka deyişle suça yönelen ergenlerin suça karşı tutumları anlamlı olarak daha olumsuz bulundu (Tablo 3).

Suç yönelen ergenlerle kontrol grubu arasında dissosiyatif yaşantılar açısından karşılaştırıldığında, E-DYÖ amnezi, absorpsiyon, depersonalizasyon ve toplam puanları açısından anlamlı fark bulunmazken, suça yönelen ergenlerin etki altında kalma puanları (2.2±2.1) kontrol grubuna göre (1.2±1.7) anlamlı olarak daha yüksekti (t=1.44, df=78, p>0.05) (Tablo 3).

Tablo 1. Suça yönelen ergenlerin ve kontrol grubunun sosyodemografik özellikleri

	Suça yönelen		Kontrol		Test	p
	Sayı	%	Sayı	%		
Yaş (Ort.±SS)	14.2±1.6		14.8±1.6		t=1.85,	0.315
Eğitim süresi (Ort.±SS)	5.9±1.7		6.5±1.2		t=0.13	0.315
Baba eğitimi					$\chi^2=17.58$	<0.001
Okuryazar değil	15	37.5	5	12.5		
İlkokul	22	55.0	16	40.0		
Ortaokul ve üzeri	3	7.5	19	47.5		
Anne eğitimi					$\chi^2=2.72$	0.256
Okuryazar değil	28	70.0	21	52.5		
İlkokul	9	22.5	13	32.5		
Ortaokul ve üzeri	3	7.5	6	15.0		
Anne-baba					$\chi^2=1.25$	0.723
Birlikte yaşıyor	35	87.5	36	90.0		
Boşanmış ya da ayrı yaşıyor	5	12.5	4	10.0		
Anne-baba					$\chi^2=2.05$	0.152
İkisi de öz	38	95.0	40	100.0		
Biri üvey	2	5.0	0	0		
Ailenin aylık geliri					$\chi^2=22.41$	<0.001
500 TL ve altı	33	82.5	12	30.0		
501-1000 TL	6	15.0	19	47.5		
1001 TL ve üzeri	1	2.5	9	22.5		
Aile geçimine maddi katkı için çalışma					$\chi^2=0.45$	0.499
Var	19	42.5	16	40.0		
Yok	21	52.5	24	60.0		
Oturulan evin durumu					$\chi^2=0.15$	0.692
Kira	4	10.0	3	7.5		
Ailenin kendisine ait	36	90.0	37	92.5		
Evde yaşayan kişi sayısı (Ort.±SS)	9.2±3.4		7.9±3.6		t=1.64	0.454

Tablo 2. Suça yönelen ve kontrol grubunun madde kullanımı ve bazı ailesel özellikleri

	Suça yönelen		Kontrol		Test	p
	Sayı	%	Sayı	%		
Sigara içme					$\chi^2=3.33$	0.068
Var	12	30.0	20	50.0		
Yok	28	70.0	20	50.0		
Alkol kullanımı					$\chi^2=5.33$	<0.021
Var	0	0	5	12.5		
Yok	40	100.0	35	82.5		
Ailede sigara içen					$\chi^2=2.42$	0.877
Var	28	70.0	30	75.0		
Yok	12	30.0	10	25.0		
Ailede alkol kullanan					$\chi^2=1.01$	0.314
Var	1	2.5	0	0		
Yok	39	97.5	40	100.0		
Ailede suç nedeniyle ceza alma					$\chi^2=5.54$	<0.019
Var	11	27.5	3	7.5		
Yok	29	72.5	40	92.5		
Ailede ruhsal bozukluk					$\chi^2=2.13$	0.644
Var	3	7.5	2	5.0		
Yok	37	92.5	38	95.0		

72 Suça yönelen erkek ergenlerde travmatik yaşantılar, dissosiyasyon ve suça karşı tutumlar

Tablo 3. İki grubun ÇÇTÖ, SKTÖ ve E-DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Suçta yönelen Ort. ± SS	Kontrol Ort. ± SS	Test	p
ÇÇTÖ				
Duygusal kötüye kullanım	16.0 ± 5.2	15.5 ± 6.6	0.33	0.739
Fiziksel kötüye kullanım	9.2 ± 3.9	8.2 ± 2.1	1.33	0.187
Cinsel kötüye kullanım	9.9 ± 2.6	9.5 ± 1.8	0.88	0.380
Duygusal ihmal	47.0 ± 15.4	39.5 ± 12.6	2.38	<0.019
Fiziksel ihmal	10.6 ± 3.1	9.4 ± 2.2	1.89	0.062
Toplam	9.9 ± 2.6	9.5 ± 1.8	0.88	0.380
Suçta Karşı Tutumlar Ölçeği				
E-DYÖ	7.7 ± 4.8	3.0 ± 2.8	5.27	<0.000
Amnezi	1.8 ± 1.4	1.4 ± 1.5	1.44	>0.05
Absorbsiyon	1.9 ± 1.5	1.5 ± 1.6	1.44	>0.05
Depersonalizasyon	1.4 ± 1.5	1.0 ± 1.2	1.34	>0.05
Etki altında kalma	2.2 ± 2.1	1.2 ± 1.7	2.19	<0.05
Toplam	1.7 ± 1.3	1.2 ± 1.3	1.68	>0.05

Tablo 4. İki gruptaki ergenlerin SKTÖ ve ÇÇTÖ puanları arasındaki bağıntı analizi

	Suça Karşı Tutumlar Ölçeği			
	Suça Yönelen (n= 40)		Kontrol (n=40)	
	r	p	r	p
Duygusal kötüye kullanım	0.49	<0.001	0.48	<0.001
Fiziksel kötüye kullanım	0.45	<0.005	0.20	>0.05
Cinsel kötüye kullanım	0.38	<0.05	0.05	>0.05
Duygusal ihmal	0.41	<0.01	0.12	>0.05
Fiziksel ihmal	0.29	>0.05	0.19	>0.05
CTQ Toplam	0.33	<0.05	0.18	>0.05

Bağıntı analizleri sonucunda, suça yönelen ergenlerde suça karşı tutumlar puanı ile duygusal kötüye kullanım ($r=0.49$, $p<0.001$), fiziksel kötüye kullanım ($r=0.45$, $p<0.005$), cinsel kötüye kullanım ($r=0.38$, $p<0.05$), duygusal ihmal ($r=0.41$, $p<0.01$) ve ÇÇTÖ toplam puanları ($r=0.33$, $p<0.05$) arasında pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunurken; suça karşı tutumlar puanı ile fiziksel ihmal arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Kontrol grubunda ise, suça karşı tutumlar puanı ile yalnız duygusal kötüye kullanım ($r=0.48$, $p<0.001$) puanı arasında anlamlı ilişki bulunurken; SKTÖ puanları ile fiziksel kötüye kullanım ($r=0.20$, $p>0.05$), cinsel kötüye kullanım ($r=0.05$, $p>0.05$), duygusal ihmal ($r=0.12$, $p>0.005$), fiziksel ihmal ($r=0.19$, $p>0.05$) ve ÇÇTÖ toplam puanları ($r=0.18$, $p>0.05$) arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (Tablo 4).

Suçta yönelme davranışıyla ilişkili etkenleri araştırmak amacıyla, suça yönelme davranışı bağımlı değişken olacak şekilde lojistik regresyon

analizi uygulandı. Bu denkleme girecek bağımsız değişkenler suça yönelen ve yönelmeyen grup arasında anlamlı farklılık oluşturan değişkenlerdi (Babanın eğitim düzeyi, ailenin gelir durumu, ailede suç davranışı nedeniyle cezai işlem gören birinin varlığı, SKTÖ puanı, duygusal ihmal puanları ve E-DYÖ etki altında kalma puanları). Bu değişkenler arasında maddi gelirin düşük olması ($B=1.05$, $S.E=0.47$, $Wald \chi^2=4.93$, $p<0.05$), E-DYÖ etki altında kalma puanı ($B=-0.60$, $S.E=0.25$, $Wald \chi^2=5.76$, $p<0.05$), ÇÇTÖ duygusal ihmal puanı ($B=-0.05$, $S.E=0.02$, $Wald \chi^2=4.21$, $p<0.05$) ve SKTÖ puanı ($B=-0.36$, $S.E=0.12$, $Wald \chi^2=8.25$, $p<0.005$) suç davranışına yönelmenin yordayıcıları olarak bulundu. Bu model suça yönelme davranışını %86.3 oranında yordadı.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, beklendiği gibi suça yönelen

ergenlerin suç davranışına karşı tutumları daha olumsuz bulunmuştur. Travmatik yaşantılar açısından ise, suça yönelen ergenlerin sadece duygusal ihmal puanları, suça yönelmeyen gruptan anlamlı olarak yüksek bulunurken; dissosiyatif yaşantılar açısından yalnız etki altında kalma puanları için gruplar arasında fark bulunmuştur. Bununla birlikte suça yönelen ergenlerde travma puanları önemli oranda suça karşı tutumlarla ilişkili olarak bulunmuştur.

Çalışmamızda iki grubun sosyodemografik özellikleri karşılaştırıldığında, suça yönelen ergenlerde baba eğitim düzeyinin suça yönelmemiş ergen grubuna göre daha düşük düzeyde bulunması ergenin gelişim ve eğitimi olumsuz yönde etkilemesi ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle babanın sert, katı, baskıcı ve aşırı otoriter bir tutum sergilemesi olasıdır. Buna karşılık eğitim düzeyi yüksek babalar ergenler ile daha fazla duygusal iletişim kurmakta ve cezalandırma azalmakta, dolayısıyla da ergenler daha sağlıklı davranışlar geliştirmektedir.¹⁹ Bu düşüncüyü destekler nitelikteki bir çalışmada baba eğitimi düşük olan ergenlerde duygusal ve cinsel istismar ile kötüye kullanım puanları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.²⁰

Çalışmamızda bulduğumuz suça yönelen ergenlerde ailenin ekonomik düzeyinin düşük bulunması ve ailelerinde ceza alan bireylerin daha fazla bulunması literatürle uyumludur.^{21,22} Sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerde, ergenlerin ailenin geçimine maddi katkı sağlamak için erken yaşta iş yaşamına girmek zorunda kaldığını ve iş ortamlarının ergen açısından aile denetiminden uzak kalma, suç davranışlarını öğrenme ve suç çevreleriyle karşı karşıya kalma gibi birtakım olumsuzluklar barındırdığını söyleyebiliriz. Nitekim suça yönelen ergenlerle yapılan çalışmalarda bu ergenlerin daha yüksek oranda iş yaşamı içerisinde yer alması bu düşüncemizi destekler niteliktedir.²³ Suça yönelen ergenlerin ailelerinde ceza alan bireylerin daha fazla bulunması ise, birçok davranışta olduğu gibi suç davranışlarının da çocuklar tarafından model alınması ile açıklanabilir. Suça yönelen çocuk ve ergenlerin önemli bir kısmının suçlu yetişkinlerin olduğu ailelerden gelmesi, suçun öğrenilebilen ve taklit edilebilen bir davranış olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca ailede antisosyal kişilik bozukluğu olan bireylerin bulunması genetik yükünlüğü de akla getirebilir.

Çocukluk çağı travmatik yaşantıları açısından suça yönelen ergenlerin duygusal ihmal puanları

daha yüksek bulunurken, diğer alanlarda herhangi bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç ergenlerde travmanın önemi, varsayımımızı bütünüyle desteklememekle birlikte, diğer sonuçlar başka etkenlerle travmanın etkileşiminin suç davranışı üzerinde etkili olabileceğini düşündürmektedir. Bilindiği gibi, duygusal ihmal anne-baba ya da bakım veren kişilerin tutumlarına bağlı olarak ortaya çıkan bir örselenmedir. Çocuğa sevgisini gösteren ve yaşa özel bir biçimde giderek serbestleştiren bir rehberlik sağlayan anne-baba tutumu ile yetişen bireylerin birçok gelişim özelliği açısından daha olumlu bir konumda oldukları söylenebilir. Özellikle suça yönelen ergenlerin ailelerinde soğuk ve ilgisiz aile ortamları dikkat çekmektedir.²⁴ Çalışmayı yaptığımız bölgede anne-baba eğitim düzeyi ve ailelerin sosyoekonomik düzeyinin daha düşük olması, daha fazla çocuk sahibi olma, ataerkil aile yapısının daha baskın olması ve daha az sosyal destek sahibi olma gibi özellikler bu düşüncemizi destekler niteliktedir. Nitekim yapılan bir çalışma sonucunda da gelir düzeyi ve eğitimi düşük, kalabalık ya da parçalanmış ailelerde suça yönelimin daha sık görüldüğü saptanmıştır.²⁵

Duygusal ihmale maruz kalan ergenlerde sosyal destek arama becerilerinde zayıflık, bilişsel kaçınmayı daha çok kullanma, stresi yadsıma veya yaşanan stresi saldırgan davranışlar yoluyla dışa vurma söz konusu olabilir. Ruchkin ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada suça yönelen ergenlerin duygusal ihmal dışında örselenme yaşantılarına da (özellikle istismar, ihmal, şiddete maruz kalma gibi) maruz kalma oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur.²⁶ Ülkemizde yapılan bir araştırma sonucunda da suç davranışlarında bulunan, özgürlüğünden yoksun bırakılmış ergen grubunun yaşamlarındaki stresle başa çıkma konusunda sıkıntı yaşadıkları belirlenmiştir. Bu durumun gerek davranışsal (dürtüsellik, saldırganlık ve suç davranışı gibi), gerekse duygusal boyutlarda (kaygı, depresyon, somatik yakınmalar gibi) farklı sonuçlara neden olduğu vurgulanmıştır.²⁷ Bütün bu bilgiler ailenin sergilediği yanlış ve olumsuz tutum ve davranış şekilleri, sosyoekonomik koşullar ile diğer travma türlerinin de ergenin duygusal ihmeline yol açabileceğini, bunun sonucu olarak ergenin suça yönelim de dahil olmak üzere birçok olumsuz davranışa yönelebileceğini düşündürmektedir.

Çalışmamızda elde edilen diğer bir sonuç ise, suça yönelen ergenlerde suça karşı tutumlar ile fiziksel ihmal dışındaki tüm travma puanları ilişkili bulunurken, kontrol grubunda yalnız duygu-

sal kötüye kullanım ile ilişkili bulunmasıdır. İki grup arasında karşılaştırmalı analizlerde travma puanları açısından büyük oranda fark olmamasına karşın, suça yönelen grupta travma puanlarının kontrol grubuna göre suça karşı tutumlarla daha fazla ilişkili olması suça yönelme de travmanın etkisinin dışlanamayacağını düşündürmektedir. O halde travma ile birlikte birtakım etkenlerin (sosyoekonomik durum, eğitim düzeyi, etki altında kalma) karşılıklı ilişki içerisinde suça karşı olumsuz tutumlarla ilişkili olması beklenebilir. Neden sonuç ilişkisi açısından değerlendirildiğinde travma yaşantısına maruz kalmak, ergendeki bireysel psikopatolojinin sonucu da olabilir. Nitekim sınır ve antisosyal kişilik özellikleri, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, dürtü kontrol bozukluğu gibi psikopatolojilerde dürtü denetimini sağlayamama, yenilik arama ve risk alma davranışı ile ilişkili olarak travmatik yaşantılara yol açtığı söylenebilir.^{28,29}

Bu sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, suça yönelen ergenlerde travmaya daha fazla kalındığı sonucu çıkarılamamakla birlikte, yaşanan olumsuz olayların, fiziksel ve sosyal yetersizliklerin farklı bir yorumlama biçimine neden olduğu ve suça karşı daha olumsuz tutumlarla ilişkili olabileceği yorumu yapılabilir. Suça yönelen ergenlerin dissosiyatif yaşantılar açısından etki altında kalma puanlarının yüksek olması; suça yönelen bireylerin başkalarının nüfuzuna hayır diyememe, sosyal etkileşimlerin

etkisinde kalma ve kolayca yönlendirilme gibi suça yönelme için risk oluşturan etkenleri artırdığı düşünülebilir. Suça yönelen ergenlerde etki altında kalma puanlarının yüksek olmasının literatürde suça yönelme ile dissosiyatif yaşantılar arasındaki ilişkiyi bildiren sonuçlar ile uyumlu olduğu söylenebilir.^{30,31}

SONUÇ

Ergenlerin suça yöneliminde etkili olabilecek birçok bireysel ve çevresel etken bulunduğu ve bu etkenlerin karşılıklı olarak birbiriyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu sonuçlardan yola çıkarak ekonomik sıkıntılarının suç davranışı için öncül olabileceği, bu zeminde gelişen duygusal ihmalin ve ergenin etki altında kalma eğiliminin suç davranışına yönelmeyi yordadığı söylenebilir. Bu etmenlerin karşılıklı etkileşim içerisinde kişinin kendi suç davranışını makul bir davranış olarak değerlendirmesine zemin hazırlayan bilişsel örgütlenmenin yapısını oluşturabilir.

Çocuklukta travmatik yaşantılarının ergenler üzerinde suç davranışlarına yönelme ve birçok olumsuzluk açısından risk etkeni olabileceği, bu nedenle travmatik yaşantıların tanınması, gelişebilecek ruhsal sorunların belirlenmesi, gerekiyorsa sağaltımın planlanması ve bunlara karşı önlem alınması açısından önemlidir. Ayrıca adli psikiyatrik değerlendirmelerde bu etmenlerin de hesaba katılmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Barker R. *The Social Work Dictionary. Fourth ed., United States of America, Nasw. 1988.*
2. Sarpađ M. *Çocuk suçluluğunda suç ve sapma kavramları. 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu (2002, Ankara) Kongre Kitabı, 2002, s.147.*
3. Uluğtekin S. *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma. Ankara, Bizim Büro Yayınevi, 1991.*
4. Krischer MK, Seveche K. *Early traumatization and psychopathy in female and male juvenile offenders. Int J Law Psychiatry 2008; 3:253-262.*
5. Arvas A. *Çocuklarda fiziksel istismar. Sempozyum Dizisi 2007; 57:177-182.*
6. Karakaya I, Üneri Ş, Coşkun A. *Çocukluk cinsel istismarı: Bir olgu nedeniyle tanı güçlükleri. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 2005; 3:141-144.*
7. WHO. *The World Health Report. 2002, p.80.*
8. Gorey K, Leslie D. *The prevalence of child sexual abuse: integrative review adjustment for potential response and measurement bias. Child Abuse Negl 1997; 21:391-398.*
9. Finkelhor D. *The international epidemiology of child sexual abuse. Child Abuse Negl 1994; 18: 409-417.*
10. WHO. *Child abuse and neglect. Fact Sheet N150, WHO Information.*
11. Zoroğlu S, Tüzün Ü, Şar V, Öztürk M, Eröcal Kora M, ve ark. *Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. Anadolu Psikiyatri Derg 2001; 2:69-78.*
12. Sar V, Tutkun H, Alyanak B, Bakım B, Baral I. *Frequency of childhood abuse among psychiatric outpatients in Turkey. The 13th Annual Conference of the International Society of Traumatic Stress Studies (ISTSS) (7-10 November 1997, Montreal) Program Book, 1997, s.131.*
13. Plattner B, Melissa A, Silvermann BA, Redlich AD, Carrion VG, Feucht M, et al. *Pathways to dissociation: Intrafamilial versus extrafamilial trauma in juvenile delinquents. J Nerv Ment Dis 2003; 191: 781-788.*
14. Bernstein DP, Fink L, Handelsman L, Foote J, Lovejoy M, Wenzel K, et al. *Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. Am J Psychiatry 1994; 151:1132-1136.*
15. Loeber R, Farrington DP, Loeber SM, Van Kammen WB. *Antisocial Behavior and Mental Health Problems: Explanatory Factors in Childhood and Adolescence. Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum, 1998.*

16. Armstrong JG, Putnam FW, Carlson EB, Libero DZ, Smith SR. Development and validation of a measure of adolescent dissociation: the Adolescent Dissociative Experiences Scale. *J Nerv Ment Dis* 1997; 185:491-497.
17. Steven RS, Carlson EB. Reliability and validity of the Adolescent Dissociative Experiences Scale. *Dissociation* 1996; 9:125-129.
18. Zoroğlu SS, Fiar V, Tuzun U, Tutkun H, Savaş HA. Reliability and validity of the Turkish Adolescent Dissociative Experiences Scale. *Psychiatry Clin Neurosci* 2002; 56:551-556.
19. Güneysu S. Üniversite Gençlerinin Kendini Kabul Düzeyine Ana-Baba Tutumlarının Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1986.
20. Bostancı N, Albayrak B, Bakoğlu İ, Çoban Ş. Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *Yeni Symposium Dergisi* 2006; 44:189-196.
21. Hatunoglu A. Ana-Baba Tutumları ile Saldırganlık Arasındaki İlişkiler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum, Atatürk Üniversitesi, 1994.
22. Eşiyok B, Şimşek F, Ulukol B, Hancı İH. Cezaevinde bulunan çocukların temel özellikleri ve suç tipleri. *Adli Psikiyatri Dergisi* 2004; 4:11-16.
23. Aksoy A, Ögel K. Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerle İlgili Yapılan Tezlerin Özetleri. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün Gözetimindeki Çocuklara Yönelik Hizmetlerin İyileştirilmesi Projesi, İhtiyaçların Belirlenmesi Çalışması. İstanbul, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 2004.
24. Özen Ş, Oto R, Tıraşçı Y, Ayna EY. Çocuklarda suç davranışları, fark-mümeyyizlik ve sosyodemografik özellikler. *3P Dergisi* 2002; 10:156-163.
25. Fergusson DM, Lynskey MT. Physical punishment/maltreatment during childhood and adjustment in young adulthood. *Child Abuse Negl*, 1997; 21:617-630.
26. Ruchkin VV, Schwab-Stone M, Kuposov R, Vermeiren R, Steiner H. Violence exposure, posttraumatic stress, and personality in juvenile delinquents. *J Am Acad Child Adolescence Psychiatry* 2002; 41:322-329.
27. Basut E, Erden G. Suça yönelen ve yönelmeyen ergenlerin stres belirtileri ve stresle başa çıkma örüntüleri yönünden incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2005; 12:43-48.
28. Dixon A, Howie P, Starling J. Trauma exposure, post-traumatic stress, and psychiatric comorbidity in female juvenile offenders. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2005; 44:798-806.
29. Gölge ZB. Cinsel travma sonrası oluşan ruhsal bozukluklar. *Noröpsikiyatri Arşivi* 2005; 42:19-28.
30. Carrion GV, Steiner H. Trauma and dissociation in delinquent adolescents. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2000; 39:353-359.
31. Burton D, Foy D, Bwanausi C, Johnson J, Moore L. The relationship between traumatic exposure, family dysfunction, and posttraumatic stress symptoms in male juvenile offenders. *J Traumatic Stress* 1994; 7:83-93.